

PRÍLOHA A

Kreatívny rozvojový program s využitím techník tvorivého písania

Základné informácie:

Trvanie programu: september 2007 – máj 2008

Počet lekcií tvorivého písania: 30

Časový rozsah lekcií: 60 – 90 minút

Etapy zavádzania tvorivého písania:

1. Etapa rozvíjania senzitivity, asociačného myslenia, personálneho a asociačného písania (lekcie 1 – 6).
2. Etapa rozvíjania fluencie myslenia prostredníctvom hry so slovom (lekcie 7 – 14).
3. Etapa rozvíjania myšlienkovvej a textovej flexibility (lekcie 15 – 22).
4. Etapa rozvíjania originality prostredníctvom techník literárneho písania (lekcie 23 – 29).

Priebeh programu:

Predstavujeme stručnú líniu programu rozvíjania verbálnej kreativity a verbálnej produkcie, ktorý by sa dal označiť za základný, všeobecný, iniciačný. Zmyslom tohto programu je rozvinúť elementárne pisateľské zručnosti štvrtákov ZŠ tak, aby boli neskôr schopní samostatne aplikovať osvojené princípy textotvorby. Žiaci experimentálnej skupiny pred týmto programom nemali žiadnu skúsenosť s tvorivým písaním, písanie ako komunikačnú zručnosť rozvíjali dovtedy v hodinách slohu.

Každú lekcii predstavujeme samostatne. Najprv vždy uvádzame tému lekcie s vyznačením použitej techniky tvorivého písania, potom stručne ciele a priebeh danej lekcie. Pri výbere techník aplikovaných v programe sme sa inšpirovali rozličnými zdrojmi (pozri v zozname literatúry tieto odkazy: Fišer, 2001; Kožmín, 1995; Sampson – Rasinski – Sampson, 2003; Watts, 1998; Reilly – Reilly, 2005; Eliašová a kol., 2005; Eliašová a kol., 2007; Sebranek – Meyer – Kemper, 1990), ako aj vlastnými úpravami známych a návrhmi nových techník spracovaných vo vysokoškolskej učebnici (Klimovič, 2009). Ukážky žiackych textov vytvorených v rámci kreatívneho rozvojového programu tvoria významnú súčasť poslednej spomínanej publikácie, preto ich tu osobitne neuvádzame.

1. ETAPA

Lekcia	Téma: Moje vlastnosti	Techniky tvorivého písania
1	Oboznámenie sa žiakov s rozvojovým programom, jeho cieľmi, zoznámenie sa s lektorom.	
	Pisateľ predstavuje sám seba pomocou štruktúrovanej básne, pokúša sa vytvoriť súhrnnú informáciu v podobe jednej vety o svojej osobe a v prípade potreby využíva aj neplnovýznamové slovné druhy.	akrostich
	Transfer nadobúdanej zručnosti – akrostich obľúbenej rozprávkovej postavy.	

Lekcia	Téma: Nie je písmeno ako písmeno	Techniky tvorivého písania
2	Vnímanie tvarov písmen ako symbolov zastupujúcich význam. Tvar písmena ako grafický podnet.	
	Pisateľ tvorí asociácie k jednotlivým tvarom písmen abecedy, tým sa pripravuje na recepciu a tvorbu alfabetických, vizuálnych básní na princípe lettrizmu a kaligramov.	gramiáda
	Tvorba skupinového slovníka slov na zvolené písmená použiteľného v nasledujúcich lekciách.	

Lekcia	Téma: Čo tu nájdem?	Techniky tvorivého písania
3	Vnímanie abstraktných útvarov ako obrazov z reálneho sveta. Asociovanie k vzniknutým obrazom. Obraz ako podnet. Tvorba kupletu.	
	Pisateľ voľne asociuje k obrazu vzniknutému pokrčením papiera a následným zvýraznením čiar a tieto asociácie zaznamenáva pomocou podstatných mien a slovies.	muchláž
	Tvorba kupletu (dvojveršia) na základe obrazového stimulu a s pomocou asociovaných substantív a verb.	kuplet

Lekcia	Téma: Obraz môjho ja	Techniky tvorivého písania
4	Tvorba textu na základe kombinácie podnetov (hudba, maľba, text). Asociovanie k podnetom. Rozvíjanie senzitivity.	
	V prvej fáze žiak počuté hudobné motívy premieňa do výtvarných variácií, pričom sa pokúša vnímané zmeny rytmu, melódie alebo zmeny hudobného žánru vkomponovať do svojho výtvarného prejavu. Následne je výtvarná práca žiaka predložená spolužiakom, ktorí tvoria vhodné názvy obrazu.	asociačné písanie
	V poslednej (textovej) fáze žiak tvorí text na základe kombinácie hudobných, výtvarných a textových podnetov na tému Obraz môjho ja.	personálne písanie

Lekcia	Téma: Nezvyčajné vlastnosti	Techniky tvorivého písania
5	Senzitívne vnímanie a posudzovanie významov slov, prenášanie významov slov.	
	Pisateľ určuje dominantné charakteristiky najprv konkrétneho predmetu, potom zvieraťa. Pomenovanie predmetu a zvieraťa sa potom oddelí od vlastností a pisateľ dostáva rozličné charakteristiky, z ktorých vyberá najvhodnejšie na opísanie abstraktného slova (napr. šťastie, dôvera, túžba, žiaľ...). Hľadáním vzťahov medzi rozličnými významami sa pisateľ učí kombinovať vlastnosti nekonvenčným spôsobom. Takto sa pripravuje na tvorbu vlastných prirovnaní a metafor, na zvládnutie poeticky ladeného textu.	metafory
	Tvorba nekonvenčnej definície abstraktného substantíva.	

Lekcia	Téma: Lexikón môjho života	Techniky tvorivého písania
6	Uplatňovanie prvkov personálneho písania (fragmenty spomienok). Redukcia okolností životnej udalosti na najpodstatnejšie charakteristiky.	
	Papierovou skladačkou si pisateľ vytvorí miniknihu so siedmimi listami, do ktorých vpíše sedem ľubovoľných písmen a na tieto písmená uvedie sedem slov, ktoré významne súvisia s jeho doterajším životom. Následne vytvorí k týmto slovám vlastné definície ich významu na základe osobnej skúsenosti.	lexikón

2. ETAPA

Lekcia	Téma: Pozorujem obrázok	Techniky tvorivého písania
7	Vnímanie rytmu slov v rytmizovaných útvaroch. Asociovanie k obrázkom. Tvorba opisne ladenej štruktúrovanej básne.	
	Pisateľ tvorí syntagmatické asociácie a dopĺňa ich do rytmizovaného útvaru, potom pozoruje obrázok miesta a odpovedá na základné otázky (Kde je to? Čo vidíš na obr.? Čo by si ešte mohol vidieť?). Po tejto príprave pisateľ tvorí báseň o danom mieste s využitím vopred danej štruktúry: <i>Niekedy tu...</i> <i>Vždy tu...</i> <i>Nikdy tu...</i>	štruktúrovaná báseň <i>Niekedy tu...</i>
	Korekcia vlastného textu s využitím synonymie.	

Lekcia	Téma: Pokyny	Techniky tvorivého písania
8	Hľadanie lexikálnych a syntaktických synonym, tvorenie viacerých jazykových alternatív istého obsahu výpovede.	
	Pisateľ sa pokúša preštylizovať pokyn v tvare imperatívu tak, aby nepoužil vopred stanovenú samohlásku, ktorú pokyn obsahuje.	lipogram
	Pisateľ tvorí pokyny, ktoré obsahujú iba slová s vopred určenou samohláskou (resp. skladá vety iba zo slov s rovnakou začiatočnou spoluhláskou).	aliterácia

Lekcia	Téma: Eskimácka poézia	Techniky tvorivého písania
9	Rešpektovanie autorstva pri preklade textu, poznávanie sémantiky symbolov a ich variácií významov v kombinácii s inými symbolmi, tvorba slovenskej verzie „eskimáckej“ básne.	
	Žiak hľadá rozličné významy predloženej série symbolov, tvorí preklad reči v symboloch, odhaľuje viacvýznamovosť znakov.	preklad symbolov
	Žiak tvorí preklad „eskimáckej“ básne s rešpektovaním sveta a poznania imaginárneho autora eskimáckeho textu.	eskimácka báseň

Lekcia	Téma: Novinové titulky	Techniky tvorivého písania
10	Kombinovanie významov novinových titulkov a ich usporadúvanie do moderne koncipovaného básnického textu.	
	Žiak vyberá z dennej tlače titulky, ktoré ho upútajú. Následne skladá z vybraných titulkov zmysluplný text básne, pričom vodiacim prvkom je žiakova citlivosť na odkaz ukrytý v obsahu titulku, schopnosť reagovať na dvojznačnosť, viacrozmernosť titulku.	koláž

Lekcia	Téma: voľná	Techniky tvorivého písania
11	Voľné asociovanie k začiatočným písmenám, vyberanie vhodnej témy na písanie na základe významových súvislostí medzi asociovanými slovami.	
	Žiak si vyberá fragment z poradia písmen v slovenskej abecede a pokúša sa tvoriť súvislý text s postupným využívaním slov na začiatočné písmená určené abecedárom.	abecedárium

Lekcia	Téma: Obrazobáseň čiže básňobraz	Techniky tvorivého písania
12	Žiak tvorí verše po obvode geometrických tvarov (štvorec, obdĺžnik, trojuholník), pokúša sa vytvoriť rým vo veršoch, ktoré majú zhodné strany obvodu. Témou geometrickej básne je samotný tvar.	geometrické básne
	Po predchádzajúcej príprave (spojenej aj s čítaním úryvku z knihy L. Feldeka Zelené jelene) si žiak volí jednoduchý predmet zo svojho okolia ako predlohu na kaligram, ktorý následne tvorí buď písaním po obvode obrazca, alebo vyplňaním obsahu a zmenou typografie (veľkosti, sklonu).	kaligram

Lekcia	Téma: Zima	Techniky tvorivého písania
13	Rozvíjanie citlivosti na zvukovú stránku verša. Asociovanie k podnetovému slovu.	
	Žiaci kolektívne spájajú slová s podnetovým slovom škola podľa princípov voľného asociovania, aby sa oboznámili s technikou zhukovania. Následne každý samostatne vytvorí zhuk slov k slovu <i>zima</i> , čo plní funkciu invencie pred textovým cvičením.	zhukovanie
	Pisateľ tvorí text štruktúrovanej básne haiku, ktorej hlavným znakom je pravidelné rozloženie prízvuchných slabík pod vplyvom presne stanoveného počtu a rozloženia slabík vo verši (postupne 5, 7 a 5 slabík).	haiku

Lekcia	Téma: Vianoce	Techniky tvorivého písania
14	Rozvíjanie schopnosti nazerať na istú udalosť z viacerých strán, rozvoj flexibility.	
	Pisateľ zvolí dve slová typické pre slovník v období Vianoc (dominujú slová označujúce vianočné ozdoby, vianočné jedlá a pod.), potom tvorí výroky, ktoré by zvolené predmety mohli ako komentár vysloviť?	zmena perspektívy
	Pisateľ vytvorí príbeh z pohľadu zvolenej vianočnej ozdoby alebo vianočného jedla.	príbeh so zmenou perspektívy

3. ETAPA

Lekcia	Téma: Rozprávko	Techniky tvorivého písania
15	Tvorba stručného a presného textu inzerátu s využitím opisu predmetu alebo služby.	
	Pisateľ pozoruje typické jazykové charakteristiky inzerátov v novinách (stručnosť, skratkovitosť, ekonomickosť, typické jazykové prostriedky). Potom	inzeráty

	<p>uvedie rozprávkovú postavu, ktorá by mohla niečo inzerovať (vyberá podľa rubriík Kúpim, Predám, Vymením, Ponúkam prenájom, Služby a pod.). Žiak zostavuje text inzerátu v mene zvolenej rozprávkovej postavy. Reviduje text, zjednodušuje a spresňuje vyjadrenie, snaží sa prilákať záujemcu pridaním lichotivých, no pravdivých charakteristík.</p>	
--	---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	--

Lekcia	Téma: Naša trieda	Techniky tvorivého písania
16	Tvorba kolektívneho textu básne s využitím autentických metafor. Tvorba analógií a prirovnaní.	
	Žiak hľadá analógie, aby vyjadril základné charakteristiky témy, pričom dodržiava postupnosť krokov od podobnosti cez poznávanie jazykových prostriedkov v metafore až k tvorbe prirovnaní a metafor.	metafory
	Žiaci vytvorené metafory skladajú do jedného básnického útvaru.	kolektívna báseň

Lekcia	Téma: Keby som mal krídla...	Techniky tvorivého písania
17	Uplatňovanie princípu opakovania v poeticky ladenom texte, pochopenie funkcie opakovania v básnických textoch určených pre deti.	
	Žiak zostaví zoznam šiestich vecí, ktoré by urobil, keby mohol lietať, mal krídla.	technika zoznamov
	Na základe vytvoreného zoznamu žiak tvorí text štruktúrovanej básne, ktorá má vopred určené začiatky strof: <i>Keby som mal krídla, ... (doplniť zo zoznamu), aby...</i>	štruktúrovaná báseň

Lekcia	Téma: Povolanía	Techniky tvorivého písania
18	Porovnávanie jednotlivých povolaní, uplatňovanie voľného písania na tému, tvorenie cinquainu, tvorivá interpretácia básnického textu.	
	V prípravnej fáze žiak píše na tému Čo ma nudí? Ktoré povolanie sa mi zdá nudné? Po prečítaní východiskového textu (D. Hevier: Veľké myšlienky malého človeka) žiak vysvetľuje pracovnú náplň absurdných povolaní z básne.	voľné písanie
	Pomocou štruktúrovanej básne žiak charakterizuje svoje vysnívané povolanie.	cinquain

Lekcia	Téma: Podstatné mená	Techniky tvorivého písania
19	Hľadanie významovo súvisiacich slov, skladanie slov podľa určitého princípu, tvorba básne na základe skloňovania substantív.	
	Žiak skloňuje zvolené podstatné meno a volí si jeden tvar slova (okrem N), s ktorým bude ďalej pracovať. Postupne k zvolenému slovu pridáva rad ďalších siedmich významovo súvisiacich substantív, ktoré sú v tom istom tvare ako prvé. Následne žiak nanovo organizuje substantíva tak, aby spolu tvorili logicky usporiadaný text modernej básne, tvorí názov básne, pokúša sa text doviest' k pointe.	deklinácie

Lekcia	Téma: Interview	Techniky tvorivého písania
20	Formulovanie a spresňovanie otázok na zvolené témy, rozvíjanie predstavivosti, tvorba odpovedí na otázky, uplatňovanie prvkov personálneho písania.	
	Po spoločnom spísaní zoznamu známych osobností (hercov, spevákov, športovcov) si žiak vyberá jednu osobnosť, ktorú dobre pozná a ku ktorej inklinuje, a vytvorí sériu otázok, ktoré by danej osobnosti položil. Všetky vytvorené otázky sú prezentované.	interview
	Z prezentovaných otázok osobnostiam si žiak vyberá päť takých, ktoré položí sám sebe a pokúsi sa na ne vyčerpávajúco odpovedať.	fiktívny dialóg

Lekcia	Téma: Obyčajný deň	Techniky tvorivého písania
21	Vnímanie rytmickej stránky verša, hľadanie vhodných slov podľa slabičného princípu, tvorba kolektívnej básne. Pozorovanie rytmickej pravidelnosti vo viazanom verši v poézii pre deti.	
	Žiaci v štyroch skupinách vytvárajú asociácie k podnetovým slovám (ráno, v škole, popoludní, večer), uvedené slová triedia na dvojslabičné a trojslabičné.	zhlukovanie
	Z dvojslabičných a trojslabičných slov žiaci podľa vopred stanoveného princípu tvoria kolektívnu báseň na tému podnetového slova. Poskladaním častí vznikne jedna spoločná báseň na tému Obyčajný deň.	kolektívna báseň

Lekcia	Téma: Som štvrták	Techniky tvorivého písania
22	Pozorovanie obsahovej a formálnej stránky básnického textu, uplatňovanie prvkov personálneho písania, tvorba analogického textu.	
	Žiak sa oboznámi s textom L. Friedovej Štvrtácka báseň, interpretuje text, pozoruje formálnu stránku veršov. Následne uvedie vlastné záujmy a činnosti, ktoré vo	štruktúrovaná báseň

	voľnom čase vykonáva. Písomne ich zaznamená v podobe jednoduchej štruktúrovanej básne. <i>Som štvrták.</i> <i>Viem/chcem/dokážem...</i>	
	Žiak tvorí jednu strofu básne, pričom vychádza z predošlej vytvorenej štruktúrovanej básne, ktorú rozširuje a dopĺňa. Poskladaním vytvorených strof vzniká analogický text k básni L. Friedovej.	analogický text

4. ETAPA

Lekcia	Téma: Jumble-story	Techniky tvorivého písania
	Tvorenie príbehu na základe kombinácie troch základných komponentov príbehu (postava – miesto – čas).	
23	Žiak si z vopred pripraveného zoznamu náhodne vyberá postavu, miesto a čas príbehu. Predstaví si a detailne opíše protagonistu príbehu, čím si pripraví vierohodnejší materiál pre príbeh. Kombinácia postavy, miesta a času potom slúži ako inšpirácia na nový príbeh, ktorý žiak vytvorí. Podmienkou je hneď v úvodnej vete príbehu zahrnúť (aspoň náznakovo) všetky tri východiskové komponenty príbehu.	jumble-story

Lekcia	Téma: Príbeh z obrázka	Techniky tvorivého písania
	Tvorba príbehu na základe obrázkového stimulu. Členenie textu jednoduchého rozprávania na úvod, jadro a záver.	
24	Žiak pozoruje vybraný obrázok a zaznamenáva postupne všetky svoje odpovede na podnetové otázky (Čo je na obrázku? Čo je okolo scény na obrázku? Čo sa stalo pred momentom zachyteným na obrázku? Čo sa stalo potom?) Takto si pisateľ vopred formuluje zápletku, konflikt v príbehu, stanovuje okolnosti príbehu.	záznamník
	Žiak tvorí súvislý text s pomocou záznamov.	príbeh z obrázka

Lekcia	Téma: Tri mačiatka	Techniky tvorivého písania
	Rozširovanie pôvodného literárneho textu o vlastné opisné časti, dodržanie línie východiskového textu, rozvíjanie jazykovej citlivosti, obzvlášť citlivosti na rozširovanie predchádzajúcich motívov textu.	
25	Žiak po oboznámení sa s jednoduchým textom V. Sutejeva Tri mačiatka dostáva za úlohu na šiestich označených miestach rozšíriť text doplnením vhodnej vety (motivovaný je tvorením textu pre mladšieho	rozširovanie textu

	súrodenca). Doplnené vety majú rozširovať predchádzajúcu vetu o detailnejšie predstavenie prostredia deja alebo momentálneho mentálneho rozpoloženia protagonistu príbehu.	
--	----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	--

Lekcia	Téma: Putovanie	Techniky tvorivého písania
26	Tvorba príbehu na základe vopred zostavenej mapy putovania hlavnej postavy, spresňovanie motívov konania jednotlivých postáv, zdôvodňovanie ich reakcií v príbehu.	
	Žiak tvorí mapu potenciálneho príbehu s vyznačovaním kľúčových momentov v deji. Symbolmi zaznačuje všetky peripetie protagonistu príbehu, do mapy tiež zaznamenáva motívy konania hlavnej postavy i vedľajších postáv, odhaľuje zámer postáv. Na základe takto pripravenej mapy potom písomne prerozpráva celý priebeh putovania hlavnej postavy, opiera sa o čiastkové záznamy, ktoré zakomponuje do deja.	mapa príbehu

Lekcia	Téma: Rozprávka po novom	Techniky tvorivého písania
27	Tvorenie príbehu s modifikovanými rozprávkovými motívami, dodržiavanie logickej a časovej postupnosti pri rozprávaní, editovanie textu.	
	Pisateľ modifikuje niektoré vopred zvolené charakteristické znaky tradičnej ľudovej rozprávky (miesto, téma, hrdina, začiatok a koniec) a modernizuje ich podľa vlastného uváženia.	deformácia príbehu
	Pisateľ tvorí text súčasnej rozprávky s využitím deformácií.	

Lekcia	Téma: Zbojník Jánošík	Techniky tvorivého písania
28	Opisovanie obrázka po častiach, tvorenie príbehu s použitím opisných prvkov, editovanie textu, práca s konceptom.	
	Žiak k jednotlivým častiam rozstrihaného obrázka zbojníka (hlava, ruky, nohy) uvádza vlastné asociácie. Postupne pozorovaním odhaľuje pôvod zobrazenej postavy, všima si a zaznamenáva typické črty odevu, z výrazu tváre sa pokúša odhaliť jeho myslenie, zámer, náladu.	
	Na základe zozbieraného jazykového materiálu o zbojníkovi žiak tvorí príbeh, pričom sa pokúša na vhodnom mieste uviesť aj vonkajší a vnútorný opis osoby.	príbeh s prvkami opisu

Lekcia	Téma: Príbeh trpaslíka	Techniky tvorivého písania
29	Tvorba príbehu na základe získaných informácií z recipovaného textu, rozvíjanie predstavivosti, schopnosť zladiť informácie z textu s vlastnou predstavou o alternatívach v deji.	
	Žiak sa postupne (po častiach) oboznamuje s úryvkom z knihy L. Ondrejova Africký zápisník (pomocou metódy riadeného čítania). Priebežne interpretuje text, uvažuje o možnom pokračovaní, kľúčový prvok textu znázorňuje kresbou (ide o jedovatý strom z príbehu; inštrukcia smeruje k rozvíjaniu predstavivosti).	riadené čítanie
	Rekonštrukcia udalostí okolo trpaslíka z úryvku je impulzom na tvorbu súvislého textu rozprávania, pisateľ vychádza z motívov východiskového textu a pokúša sa ich čo najviac zohľadniť pri tvorbe vlastného textu.	domýšľanie príbehu

Lekcia	Téma: A je tu koniec!	Techniky tvorivého písania
30.	Hodnotenie vlastného progresu v písaní.	
	Žiak písomne hodnotí priebeh lekcí tvorivého písania, pričom dominuje najmä hodnotenie vlastného pokroku v písaní (s oporou o texty v portfóliu). Žiak vyjadruje pozitíva a negatíva svojej textovej kompetencie, naznačuje vydarené miesta v portfóliu, pokúša sa tiež objektívne posúdiť svoje slabšie výkony zaznamenané v portfóliu.	voľné písanie